

શ્રી

ભીષ્મ પ્રતિજ્ઞા નાટકનાં ગાયનો.

—શિક્ષક ખંડેરાવ માનાજી પવાર-સુરત.
(સતીવૃંદાના લેખક)

—: છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર :—

— દેસાભાઈ દાસતરામ દલાલ.

—: શ્રી નવીન દેશી નાટક કંપની લીમીટેડ

—: પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું :—

પ્રીન્સેસ થીએટર સ્ટેશનરોડ-સુરત.

ત ૧૯૭૫ આવૃત્તિ ૧લી પ્રત ૨૦૦૦ સને ૧૯૧૯

કિંમત ૦-૩-૦ ત્રણ આના.

ગુજરાત વિધાપાઠ ગ્રંથાલય
 ગુજરાતી પ્રેસીસાઈટ-સંગ્રહ ૮૨૫૩

અથ સ્વામિત્વના સર્વ હક કંપનીએ સ્વાધીન રાખ્યા
 માટે કંપનીની (પ્રસિદ્ધ કર્તાની) રજા શિવાય કોઈએ છા
 છપાવવું કે વેચાવવું કે ભજવું નહીં.

વેલાભાઈ દોલતરામ દલાલ એજન્ટ.

શા. ખુબચંદ અમીચંદના ધી સુરત બંધન એ. પ્રી પ્રેસીસાઈટ
 પ્રજ્ઞાકર નરસેરામ વ્યાસે છાપી છે. ખપાટીયા ચકલા-સુર

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૧૭૩

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ભાષ્યપ્રતિષ્ઠા - ગામનો

વિષય ટી - ૨ - ૩

॥ શ્રી ગણેશાયનમઃ ॥

ભગિનિ પ્રતિષ્ઠા નાટકનો દુંકસાર.

મંજલાચરણ.

પ્રવેશ પહેલો—સ્થળ ભાર્ગવરામનો આશ્રમ—ભાર્ગવરામને ત્યાં વિદ્યાર્જુન કરવા રહેલ, ગાંગેયનું પોતાના સહાધ્યાયી સાથે કુદરતનું અવલોકન કરવું. આકાશમાં મેઘ ધનુષ્ય ભેધ ગાંગેયનું તેને અસ્ત્ર મારી છિન્નભિન્ન કરી નાંખવું. ઇંદ્રનું ક્રોધાચ્છાન્ન થવું. ગાંગેય સાથે યુદ્ધ, ઇંદ્રનું હારી જવું, ભાર્ગવરામનું આગમન, ઇંદ્રનો ખચાવ. દેવલો—

પ્રવેશ બીજો—મહનર્સીંગ સાથે નવ વિવાહિત પત્ની આશાવરીની છોકરી ધનાશ્રીનું વહેલા વહેલા લગ્ન રી દેવાનું જણાવવું. ચંપાગઢની જાગીરી પોતાને મલ્લનાર નેની લાલચ આપી ધનાશ્રીને સમજાવવું. ધન લોભી આશાવરીના મનસ્વી ઝગડા, અને મહનર્સીંગના કાકા ધમસાણુ-જાને મળવા ચંપાગઢ જવું. ધનાશ્રી તથા મહનર્સીંગનો કેત, અને છુપી ગોષ્ઠી.

પ્રવેશ ત્રીજો—ગંગા કિનારો—પૃથ્વી પુત્રી ગૌરી માં સાહેલીઓ ગંગાપુત્ર ગાંગેયનું ગંગા પ્રવાહને અટકાવવું, પરાક્રમ ભેધ ગૌરીનું મોહિત થવું, અને તેનેજ

વરવા પ્રતિજ્ઞા લેવી. શિકારે નીકળેલ શાંતનુ. ગાંગેય સાથે
યુદ્ધ કરવાની તૈયારી. ગંગા પ્રગટ્ય. પરસ્પર પિછાન.
પિતા પુત્રનો મેળાપ. ગંગાનો આશીર્વાદ. અલોપ થવું.

પ્રવેશ ચોથો—લઢાઈમાં પોતાના કાકા ધમસાણુસીંગના મરણની વાત સાંભળી મહનસીંગ તથા ધનાશ્રીનું ખુશ થવું. આશાવરીના ફેરવાતા વિચારથી વધુ ખુશાલી.

પ્રવેશ પાંચમો—દરબાર-ગાંગેય, યુવરાજ પદવીને જમના કિનારે યાંચીઆના જીલમથી ત્રાસેલ વણીકોની ફરિયાદ. યુવરાજ ગાંગેયને રાજ્ય કારભાર સોંપી શાંતનુ મહારાજનું યાંચીઆને સંહારવા જવું.

પ્રવેશ છઠ્ઠો—ધનાશ્રીને પરણવાની આશામાં ને આશામાં લઢાઈપરથી છુપા વેશે નાસી આવેલ ધમસાણુસીંગ વાત છુપી રાખવા પોતાના નોકર પીલુને સખત તાકીદ આપી પોતે આરામ લેવો. મહનસીંગનું વારસો લેવા આવવું. ઘોંટાળો. ધમસાણુસીંગને ઠગ ઠરાવી ઘર બહાર કાઢવો.

પ્રવેશ સાતમો—ગૌરી તથા છુપા વેશે નમસ્કાર કરી જોવા નીકળેલ ગાંગેયનો મેળાપ. રમત રમવી. ગાંગેયનું હારવું. પૃથ્વીનું પ્રગટવું. ગૌરીને પૃથ્વી પુત્રી તરીકે જાળવવા ગાંગેયનું વિસ્મય થવું. પાંચ દેવોનો ગૌરીના હાથે ઉદ્ધાર થવો. પરસ્તાન.

દેખો.

અંક બીજો.

પ્રવેશ પહેલો—જમના કિનારો—મત્સ્યગંધાનું
હોડીમાં જમના પૂજને આવવું. હોડીનું કિનારે અટકવું.
ચાંચીઆને મારી, શાંતનુનું નદી કિનારે સહેલગાહે આવવું.
મત્સ્યગંધાને જોઈ મોહિત થવું. હોડી પાણીમાં ઉતારવા
મદદ કરવી. પરસ્પર પ્રેમ. છુટા પડવું. નાગદેવનું મત્સ્ય-
ગંધાપર મોહિત થવું. સંકટમાંથી બચાવવા મત્સ્યગંધાની
શાંતનુ (સુકાની) ને વિનંતી. ગરુડાએ મારી મત્સ્યગંધાનો
નાગદેવથી બચાવ. વધુ ઉપકાર. ટેકલો.

પ્રવેશ બીજો—ધનાશ્રી તથા ધમસાણુસીંગ. ખોટી
લાલચો આપી ધનાશ્રીને લલચાવવી. ધનાશ્રીનું એકનું બે
ન થવું. મદનસીંગનું પોતાના કાકાના હોસ્ત ખીમચંદના
વેશમાં આવવું. ઘોંટાળો. ધનાશ્રીને નસાડવી. ખરા ખીમચંદનું
આવવું, અને પોકળ પુટવું. ધમસાણુનો પશ્ચાતાપ.

પ્રવેશ ત્રીજો—મત્સ્યગંધાની વિરહ-વેદના. તેના
ચાલક પિતા માછીરાજનું આવવું અને પોતે પસંદ કરેલ
માછી સાથે પરણાવવાની સમજાવટ. મત્સ્યગંધાનો સુકાનીનેજ

પરજીવાનો દંઠ નિશ્ચય. પરસ્પર તકરાર. મત્સ્યગંધાની પ્રભુ પ્રાર્થના. એક માછીનું આવવું. મત્સ્યગંધા પાસે પ્રેમ માગણી. તીરસ્કાર, બળાત્કાર, શાંતનુથી બચાવ. ટેકલો.

પ્રવેશ ચોથો—ગૌરી તથા સખીઓનું ગંગાકિનારે વ્રત માટે જવું. પરસ્પર વિનોદ.

પ્રવેશ પાંચમો—ગંગાકિનારો અતિથિને જમાડ્યા સિવાય નહિ જમવાની ગૌરીની અડગ પ્રતિજ્ઞાની પરીક્ષા. સૂર્યનારાયણનું પ્રાગટ્ય. તપસ્વીનો આશીર્વાદ. “હયા ધર્મનું મૂળ છે” એ મુત્રાનુસારે ગંગામાં પડેલા પક્ષીઓનો ગૌરીથી બચાવ. કૃષ્ણનું પધારવું. આશીર્વાદ.

પ્રવેશ છઠો—મત્સ્યગંધાના પ્રેમમાં લુબ્ધ થએલ શાંતનુ પુત્ર ગાંગેયનું મળવા આવવું. પિતાનું દુઃખ જાણવા પુત્રની દંઠ. ખરા કારણનું જાણવું. અને પિતૃ ભક્તિ બળવવા અડગ નિશ્ચય.

પ્રવેશ સાતમો—મદનસીંગ તથા ધનાશ્રી આશાવરી તથા ધમસાણસીંગનું ધનાશ્રીને સમજાવવું. મદનસીંગનું સિપાઈના વેશમાં ધમસાણને ખોળતા આવવું. ધમસાણનું ગભરાવું જીવ બચાવવા ખાતર પોતે ખરો ધમસાણ નહિ હોવાનું જણાવવું બાજીનું ઉલટાવું ધમસાણને કેદ કરવો.

પ્રવેશ આઠમો—હરખાર ગાંગેય તથા માછીરાજ.
 ગાંગેયની પોતાના પિતા માટે મત્સ્યગંધાની માંગણી. ખરા
 પિતૃ ભક્તનો આગેહુળ ચિતાર. માછીરાજની માંગણી
 કબૂલ રાખવા, અને પિતૃધર્મ બજાવવા ગાંગેયની છંદગી
 પર્યંત બ્રહ્મચર્ય પાળવાની 'ભીષ્મ પ્રતિજ્ઞા' કીર્તિ દેવીનું
 પ્રાગટ્ય. આશીર્વાદ —દેવલો—

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ પહેલો—વિરહ વ્યાકુળ ગૌરી-યુવરાજે લીધેલી લીળમ પ્રતિજ્ઞાની સખી મારફતે ખબર. આશામાં નિરાશા. શાંતનુ મહારાજને પોતાની ખીના થઇતિ જણાવી ન્યાય માગવા ગૌરીનું જવું.

પ્રવેશ બીજો—શાંતનુ અને મત્સ્યગંધા. યુવરાજે લીધેલી લીળમ પ્રતિજ્ઞાની વાત શાંતનુ મારફતે મત્સ્યગંધાએ જાણી, યુવરાજને પ્રતિજ્ઞામાંથી મુક્ત કરવા યુવરાજ પાસે ખંનેનું જવું.

પ્રવેશ ત્રીજો—લીળમ સ્વપ્નાવસ્થા—સ્વપ્નામાં ગૌરીનું દર્શન. માતૃપિતાનું આગમન. સમજાવટ વૃથા જવું. અડગ પિતૃભક્તિનો ચિતાર “ઇચ્છામરણીય” નો લીળમને આશીર્વાદ.

પ્રવેશ ચોથો—મદન તથા ધનાશ્રી. મદનનું ધનાશ્રીના વેશમાં કાકાને પ્રેમમાં પાડવું. પોકળનું કુટવું. ધમસાણુનો પશ્ચાત્તાપ. મદનને ધનાશ્રી સાથે પરણાવી માલ મિલકત સોંપી પોતે ભજન ભક્તિમાં દિવસ ગાળવાનો કરેલો નિશ્ચય.

પ્રવેશ પાંચમો—દરબાર-ગૌરી પ્રકાશચારીના વેશમાં
 આપવીતી જાહેર કરેછે. યોગ્ય ન્યાયની જાણસા. શાંતનુની
 લીજ્મને પુનઃસમજાવટ. એક વચની લીજ્મની પોતે લીધેલી
 પ્રતિજ્ઞા નહિ તોડવા પિતાને આજીજી, અને ગૌરીને પોતાનું
 બાકીનું જીવન પ્રભુચરણમાં ગાળવા બોધ. ત્રેમીગૌરીની
 લીજ્મને પોતાની લીધેલ પ્રતિજ્ઞામાં અડગ રહેવા વિનંતી,
 અને આજ્ઞાનું પાલન. લીજ્મ પ્રતિજ્ઞાનું મહાત્મ. સર્વેનો આનંદ.

ત્રીજો અંક સમાપ્ત.

મુખ્ય પાત્રો

પુરૂષ વર્ગ.

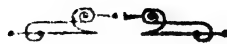
ગાંગેય.....(દેવવ્રત) (ભીષ્મ) શાંતનુ તથા ગંગાનો પુત્ર
શાંતનુ.....હસ્તીનાપુરના મહારાજ.

દ્રૌપદી.....સ્વર્ગનો રાજા.

માછીરાજ.....યમુના તટ વાસી, મત્સ્યગંધારી પાલક પિતા
ધ્રુવરાજ.....યમુના તટ વાસી, જંગલના રાજા.

મદનસીંગ.....ધ્રુવરાજનો ભત્રીજો.

ભાર્ગવરામ, દેવો, શિષ્યો, પ્રધાન, રાજગુરુ શ્રી કૃષ્ણ
વગેરે વગેરે.

સ્રી વર્ગ.

ગંગા.....શાંતનુ મહારાજનાં પત્ની, ગાંગેયની માતા.

ગૌરી.....શાંતનુ મિત્ર વીરધ્વજને પૃથ્વી દેવીથી

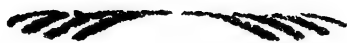
અવતરેલી પુત્રી.

મત્સ્યગંધા...માછીરાજને ત્યાં ઉછરેલી પારાશરજિની કન્યા.

ધનાશ્રી.....મદનસીંગની માશુક.

આશાવરી....ધનાશ્રીની મા.

સખીઓ, કંચનીઓ, પૃથ્વી દેવી વગેરે વગેરે.

શ્રી પરમાત્મને નમઃ

ભીષ્મ પ્રતિજ્ઞા નાટકનાં ગાયનો.

મંગલા ચરણ.

સુવધાર-ખાળાઓ— (૧)

સમરૂં શ્રી રામ નામ.

ઘટઘટ વ્યાપી અજર અમર;

ઠામઠામ કરૂં પ્રણામ— સમરૂં.

રઘુકુલ ચાંદ્ર શાંતિ દાતા,

પિતૃ ભક્તિ પૂર્ણ જ્ઞાતા

રડું હું નામ, અઠે જામ, તનથી, મનથી,

પ્રેમથી નેમથી દુઃખ વિશ્રામ

જાનકી ખ્યારી નારી ગર્ભ ધારી

તણ વનમાં માયા મન આવરી.

ધન્ય તું, ધન્ય તે, ધન્ય જે, ધન્ય છે.

દિવ્ય તે, દિવ્ય જે સુખધામ— સમરૂં.

ખાળાઓ—

૨

ધન્ય તે નેકી દેકી પિતૃપ્રેમ ધારી,

પ્રભુસમ પ્રેમ ધરે, આજ્ઞા ન લોપ કરે.

સુનીતિ પંથે ચાલે સદા સંભાળી, ભાળી—ધન્ય૦
 પુત્રરત્ન ભુવનને સ્વર્ગ કરે
 હું ખ હરે, સુખ કરે
 બાઉ એવા મુપુત પર હું વારી
 જેણે નિજ કુળવેલી તારી
 ધારી ધારી, પિતૃપ્રેમ ધારી—ધન્ય૦

ગાંગેય—

૩

ઉપા અલખેલી નભ આંગણ શણગારે
 કુમકુમ કેરા પાથરણાપર રંગ વલ્લિકા પાડે
 રાજસ હસ્તે ભાતભાતની ભાત ભલીભલી કાઢે—ઉપા૦
 વિધવિધ રંગી મેઘમાળ તે ગુંથતી ઘડી પલકારે
 બાલ રવિના સ્વાગત માટે બાંધે તેરણુ દ્વારે—ઉપા૦
 સુવર્ણ કેરું સજ્જ પારણું બાલ રવિ પોઢાડે
 મૂકીત ભલકાતે મુખડે, મંગલમય લલકારે—ઉપા૦

ધનાશ્રી—

૪

મારી ફળતીકુલતી યૌવનની વાડી,
 રાખું હું કેમ સમાલીને.

આ ભુવાની દિવાની થઇ ગઇ,
 ક્યાં રાખું હું એને સંભાળીને.

અહીં જોઈનીયું હુમલા કરતું,
તહીં કંગન સરકી પડતું.
તેની તપાસ કરવા જઈ તો,
આને રાખું હું કેમ સંભાળીને-મારી.

આશાવરી-ધનાશ્રી-મદન ૫

જા અહીંથી જા કડક બંગાલી ગરીબ થતો લજવા.
પર દીકરીના ભવખાળ, તું જા અહીંથી ટળી જા.
મદન આ ક્યારે, ધનાશ્રી લે ત્યારે.
શાને જખ મારે, ખાસડું લે ત્યારે-જા અહીં-
હાય હાય શું કરવા બેઠી, જીલ છેક શું મૂકે બેઠી.
સાઠા બુદ્ધિ નાઠી એની, રીસ રસીલા કરશેના-જા અહીં-

ગૌરી-સખીઓ— ૬

આલી તું નીચી નજર કરી ચાલ, કાંટા ઘણા.
પેલી ખીલી જો મોગરમાળ, ભમરા ઘણા—આલી.
રંગ બેરંગી ફૂલડાંશાં, કુદરતમાં ના મળ્યા
પૂરાં મધુરાં ખીલ્યાં ફૂલ તુંમાં ચોગણાં.
ના છેડો, ના છેડો, આ છેડો તો છેડો
આ કેડો બસ છેડો, મુંઝાઈ બાઈ,
પેલી ચપેલી આંખાની ડાળે, લાડે લાડ ઘણા,
ન રાખે મળ્યા—આલી.

ગૌરી-સખીઓ—

૭

કુંવારો કાળ બેન, ચિત્ત ચસકાવતો
 મનમાં તરંગ બેન, કંઈ કંઈ કરાવતો — કુંવારો
 મનમાં સંસારી સુખ અવનવા ઉપાડતો. છોડા એ વાતો,
 કાં જીવ શરમાતો, ઠરમાતો, એ તો બહુ લબાવતો,
 આવી આવી વાતલડી મુજને ખાય, ખાય, ખાય,
 વાતે વાતે શાને શરમાઈ જાય, જાય, જાય,
 આ તે કાળજડામાં કાંઈ થાય, થાય, થાય,—કુંવારો

ગૌરી—

૮

કુણુ કાળજડું આ નયન કટારે બહાલો વિંધતો.
 આ કામણુગારો, કુસુમ કળી તરછોડી શું જતો.
 ભમરા તું હૈયાહાર, દીલદાર.
 મૂકી ખ્યાર, ના તું ઠગતો — કુણુ
 નવ નવ પલ્લવ ત્યાં ખીલ્યાં,
 નથી અમીરસ ઝરણાં ઝીલ્યાં,
 રસીલાં રસીલી રસ ઝરતાં ઉર અકળાય,
 રડી લળી લળી પડતી પાય,
 સૌ રંગાવા મહાય — ભમરાં કુણુ

ગંગા-ગાંગેય—

૬

ભારત માતની કૃપા બાળ, તું દિપાવી ખુશ થાને.
રાષ્ટ્ર ધર્મ સ્વીકારી પ્રીતે સૌમાં પંકાને.

દિવ્ય તું યશોગાન ગાને— ભારત૦

માત પિતા તણું શ્રેય કરવા, મુજ જીવન ઉંચું ધડવા
હિંદ જનનીને ઉદ્ધરવા છું તૈયાર સેવા કરવા ભારત૦

ધનાશ્રી—

૧૦

મારા ઉમળકા ઉલરાએરે ઝહાલા,

વારૂં વાલમ દીલ રહાય—મારા૦

બોલ તારા કાલા, રસિક મરમાળા

આંખના ઇસારાથી કંઈ કંઈ થઈ જાય. પ્યારા-વારૂં૦

મદન-ચાલ મતવાલી, નાજુક નખરાળી

રૂપ જોઈ હૈયું આ, પાણી પાણી થાય.

ઓ પ્યારી, મદન આ વારી વારી જાય—મારા૦

ધનાશ્રી—

૧૧

પોપટવાડીમાં પધારજો, લહેરી લાલા

મંદીરની સામે મકાન છે.

નીચે દેશી દારૂની દુકાન છે—લહેરી૦

ચંદુલખાનાનો માળ, મારી પાડોશમાં

કાકાકૌવાનું નિશાન છે-લહેરી૦
 તબલા સારંગી મુર, હરતા મન કંઈકના
 ધરકીટકુનું રમખાણ છે-લહેરી૦
 લાલ સમીસાંજ પહેલ, વહેલા પધારને
 હડતાળીઆનું તોફાન છે-લહેરી૦
 ઉંચી નજર કરી ગાડી દોડાવતા
 સુરતીલાલાની મ્હોકાણ છે-લહેરી૦

ગાનારીઓ—

૧૨

સખી સોનાનો સૂરજ
 આપણુ ઘરઘર ઉગીયો—સખી૦
 કુમકુમનું કરો તિલક નરવરને મંગળ
 અવસર રૂઠો આવીયો—સખી૦

મદન, ધમસાણુ વગેરે— ૧૩

ચોર, ચોર, જા અહીંથી હડ, હે ઉજળા રાહ,
 જો પરધનને હરવા વાળા, છે ફટ નફટ.

કુડાં કર્મી કરવા વાળા

પાપે પેટો ભરવા વાળા

મોઢાં તેનાં કાળાં કાળાં

સપડાયો હું ઘોંટાળે, મતિ થઈ કાણી,
 આવ્યા ભૂલને ઉછાળે, ગળા સમેત પાણી,
 રંગ ઝામ્યો ખસ ખલાસ.
 મવાલીઓનો દાદો, મેં જોળખ્યો છે પાણી.
 કાઠીશ નહિતું કાંદો; ચૌટે કરૂં હરરાણી.
 ચેરોની મા માથા કુટતી, કોઠીમાં મેં ઘાલી રડતી.
 તેવો છે આ હાલ—મવાલી॥

ગારી—

૧૪

પ્રીતમના રંગથી માફું, અચાનક દીલ રંગાયું છે.
 અરે આ કામની સેના, હૃદયગઢ ઘેરીને બેડી !
 કુસુમ આ યુધના ધાએ, હૃદય માફું 'વંધાયું' છે.

પ્રીતમના॥

સખી એ વૈદ બોલાવે, આ તાલાવેલી મટવાને
 છુટે પ્રસ્વેદની ધારા, આ ચીર માફું લિંબાયું છે.

પ્રીતમના॥

કદમ ના ઉપડે અહીંથી, નયન પંખી થયાં તરસ્યાં
 રૂંવે રૂંવે રંગે રંગમાં, વિરહવારિ સીંચાયું છે.

પ્રીતમના॥

ગૌરી-ગાંગેય—

૧૫

હું વારી છબી નિહાળીરે

લીધું મુજ ચિતકું ચોરી, શરમ છોડી, પ્રીત જોડી

શાણીરે-હું—વારી.

અંદ્ર તમે ને હું ચકોરી વાલમાં

જાડુ ભર્યું તારી હંસની ચાલમાં

વૈખરી શી રઠિઆળીરે—

હું વારી.

મધુરી નિર્મળ નારી, ગૌરી ગુણીયલ રૂપાળી

દીધી મુખ મેં વિસારીરે—

હું વારી.

કાવરી બાવરી થઈ કૂં જવા પડે નહિ ચેન,

રટયા કૂં થઈ ચાતકી પીયુ પીયુ દિનરેન.

સર્વ અત્યંત ગર્હિતં ગૌરી,

બહુમાં વિધ્નો જાનેક છે—

હું વારી.

ગૌરી-ગાંગેય—

૧૬

પ્યાસી હું તો વાલા પ્રેમીના દેહરની.

વાવા સતી શાણી મુંઢરી સોહામણી.

જાણી જાણી પ્રીતિની જ્યોતિ,

ભૂમિ શૃંગાર મોતી,
બીજી મળેના ગોતી,
જીવનઆધારની—

પ્યાસી.

બાંધો બાંધો સારસ સમ નેડલી.

લાવો લાવો સંસાર સુખ હોડલી.

આવો સુખજી શાણી,

પાઓ પ્રીતિનું પાણી, દાસી તમારી નાણી.

અધીરી, થા ધીરી, તરસી તું પ્યારની— પ્યાસી.

ટેકલો.

અંક ૨ જો.

મત્સ્યગંધા-સખીઓ—૧૭

શાશ્વી સાહેલીરે, લાવો ફૂલવેલીરે
 પ્રીતે રીતે પૂજન યમુનાનું કરીએ— શાશ્વી૦
 અંદન અર્ચન દાસલાવથી દાતા માતાને ખરીએ
 મોટો પ્રતાપ માનો જગમાં વિખ્યાત છે.
 ટાળે સંતાપ સદા કરુણાળુ માત છે.
 ભય જીલે નીત ઉચરીએ
 ભવ ભય વારણ, ભવ જલ તારકુ
 વિપત વિહારણ, પુણ્ય પ્રતિમા.
 વાર વાર નમી માત, વંદીએ,
 શુભ આશીર્વાદી ભવ તરીએ— શાશ્વી૦

મત્સ્યગંધા-શાંતનુ— ૧૮

વળજે વહેલા ંહાલા અમદાર.
 પનોતા આ પગલાની ંહાલા,
 હીનદાસી, અભિલાષી, છું ખ્યાતી
 ભેવા પ્રેમી દેહાર—

વલ્લભ૦

ભવદંધીના માન્યા મારા પ્રાણ સુકાની, સુકાની, સુકાની,
 દરશવિના મારી સ્થિતિ જાણુ દિવાની, દિવાની, દિવાની,
 આ પંખિણી અપંગ થશે, પાંગ

વિનાની, વિનાની, વિનાની—પનોતા—૦

ધનાશ્રી—

૧૯

હું તો થાકી બાઈ લોકોના અણસારે
 કાંકરી લઈ મારે, સરસ સિસોટી પાડે
 બની હું તો બાવરી—હું તો
 ચોળીમાં ચિત્ત ધાલે, નીતંબ સામે લાળે,
 ગુલાબી મારા ગાલેરે, મનમાં ચુંબન દઈ ચાલેરે,
 મદ્યેલા થઈને મહાલેરે—બની હું તો બાવરી.
 કોઈ વીર ચંદના પેંગડા, કોઈ દેવશંકરની ધારી
 કોઈ કેળાપીઠનાં, લજ્યાં, કોઈ લાવે ઘોડા ગાદી
 છે વાયદાના સોદારે, હાજર આઈસ સોડારે

બનીહું તો

ધમસાણુ—

૨૦

વહુ તું વાંકડીને રંગીલી કાંકડી ગોરી ગોરી.
 હીરાકળીનીઃકંઠી ધણુ ને લાણુ હું નવસેરો હાર,
 ઓ ગોરી રંગ લાગેરે—

વહુતું

પાંચ પટાનો ઘાઘરો ફરતી મૂકું જુલ,
 આલરવાળું પોલકુંને માડી અશુભૂલ— રંગ૦
 ફૂલ નિછાવું પાથરણે, ને અત્તરનો છંટકાવ,
 માગે તે મનગમતું આપું, આવ, આવ, આવ, ઓ ગોરી૦

ધમસાણુ—

૨૧

હાય, હાય, ખાયડીના ચાર
 ઘાય સદાય ખુવાર
 મારા ઘોળા મહા ધૂળ ઘાલી— હાય૦
 રૂપીઆ હજારો ગયા પાણીમાં મારા ! !
 જીંદગી મારી બની અકાશી ને દુઃખીયારી— હાય૦
 અફસોસ, અફસોસ, ધુતારા ફાવી જાય— હાય૦

અત્યગંધા—

૨૨

દુઃખમય સહુ સંસાર, રે લાગે.
 વિપરીત આળ પંપાળ
 માત પિતાની (૨) ગરજ ન સારે
 હોય ભલે દીલદાર— રે લાગે૦
 સ્વપ્ને મુખના પર આધીનને,
 પળની શાંતિ નહિ ક્ષિનકરને.
 આતંકી તરસે, સ્વાતિ ન વરસે—દુઃખ૦

મત્સ્યગંધા—

સુકાની મારો સંગીરે, આ લવમાં,
 હે બીડ લંબન, અરિ બળ ગંબન,
 સંકટની સેના ચઢી જંગીરે—આ લવમાં—
 જાનકી જીવન, શિયળ નિભાવન
 કરશે ના મુજને આશ ભંગીરે—આલવ૦
 કમલ કળી કઢી, ઉગે નહિ નહી
 એતો સરોવરની છે ઉમંગીરે—આલવ૦

ગૌરી-સખીઓ—

યુવતીની અંતરપીડા યુવતીઓ જાણે,
 બબુચક એતો ના પિછાને.
 નાના વરશું લાડ કરંતીં, ંહાલ ધરીને વળગી,
 ‘ઓમાં’ કહીને આઘો નામો, હુંતો ત્યારથી અળગી.
 સાઠ વરસનો સ્વામી મારો, મડે મીંઢળ બંધાયું,
 લાડ લઢાવે મનગમતા પણ તેમાં શું રંધાયું.
 સરખે સરખી જોડ મળે મનમાની એક જીભની,
 સ્વર્ગ તણું મુખ છે તરણા સમ પરવા નહિ કશાની.

ગાંગેય—

૨૫

મહીમા મોટો છે તાત નામનો, વીરક્ષા જન ગુણગાય,
 પિતૃ ભક્તિની સરિતા માંહે સદૃભાગી કેા ન્હાય—મહીમા૦
 માત તાત કાવડમાં લઈને, ચાલ્યો શ્રવણ કુમાર,
 તીર્થ સ્નાન મનવાંછિત આપી ધન્ય કીધો અવતાર.
 એક સુવાસિત વૃક્ષે આપું કનન મ્હેંકી જાય—મહી૦
 સૂરજ પેટે પાક્યો શનિશ્વર, કુળ આપું ભજવાય,
 એવા કુળ દૂષણ જન્મ્યા જાણી; પત્થર પણ શરમાય.
 એક વૃક્ષમાં અગ્નિ પ્રગટે વન આપું પ્રજાણાય—મહી૦

ધનાશ્રી—

૨૬

લહેરી લાલને પંખો ઉડાવું હોરાજ— થઈ ગરમી૦
 આ પંખો લઈને સુધાર ઘેર ગઈતી,
 પંખાને ઢાંડી લગાવી હોરાજ— થઈ ગરમી૦
 આ પંખો લઈને દરજી ઘર ગઈતી,
 પંખાને ઝાલર સીવાડી હોરાજ— થઈ ગરમી૦

મદન—પંખાને વાયરે તન મનની શાંતિ,

જાણે ચોપાટી પરની ઠંડી હવા—

થઈ ગરમી૦

મહન-ધના-આશા— ૨૭

જરા જગીરદારનું મોઢું જીવે !!

જઈ ખાયલી બહલે શોધો કુવો.

હાય શું કરું, હવે હું કયાં કરું !

હૈયે હામ શું ધરું, હુંપો હઈ મરું, બહુ કરું !!

સાણુસામાં સપડાયો છે સાપ..

બૂલશે ખોડ હવે આપો આપ.

લે વહુને મળીજા, જા અહીંથી ટળી જા.

જીવતો તું મરીજા.

પાપનાં પોટલાં બાંધતો જા-જરા

અંક ત્રીજો.

ગૌરી—

૨૮

ચિત્ત લીધું ચોરો ચતુરે હું દિવાની થઇ ફરું,
પ્રેમ ઘેલી થઇ ફરું.
નયનમાં તે દિવ્ય મૂર્તિ, પળપળે જોયા કરું,
નીરખીને મોહ્યા કરું,
દીલ દરિયાના પ્રેમમોતી, અર્પી ખીચુને સંચરું.
લાગી લગની લાલ તમારી, ઝંખી ઝંખીને મરું.
પ્રાણ મારો પાથરું.—ચિત્ત૦

ગૌરી—

૨૯

ઉડી ઉડી આશા ફેરી છાંયરે,
ઉનાળો દુઃખનો આવીયોરે બેની.

સખીઓ—છાની છાની આંસુડા ના પાડરે.

આંસુડા તુજને બાળશે. ઓ બેની

ગૌરી—દોરી અભિલાષાની, તોડી પ્રેમ પાશની,

ખંડિત કરી આ ચક્રવાકનીરે જોડલી,
વેરણુ બની ભુંડી બાવિની. ઓ બેની—ઉડી.

સાખીઓ—શાને અકળાય છે, વિધિ વશ થાય છે,
લખાએલ લેખ ના ભુંસાય છે રે સજની,
સરખો સમય કેનો જાય છે. ઓ બેની—ઉડી.

મત્સ્ય-શાંતનુ

૩૦

ઇંદુ તમે, હું ઇંદુકળા વિમળા,
અંબુદ આપ, ને હું ચપળા,
પ્રેમની મુરતિની ખુબ મુરતી
અંતર જળકે જળાં જળાં—ઇંદુ
મોરલા મારા, હું ઢેલ તમારી.
અંપક આપ, હું કેળ બિચારી.
વાહ, વાહ, વાહ, !!
રઘુરાય સહાય નકી કરશે.
સતી જાનકી વારે સંચરશે.
હુઃખ હરશે, મુખ કરશે,
મન ઠરશે. ઇંદુ તમે.

મદન-ધનામી—

૩૧

હું તો જાણે નવ જોખન નાર.
 બની કેવી અબખેલી, મીઠી રસવેલી
 બની મદ્યેલી, માડું નયન કટાર
 હાય હાય.

દિવાના સહુ કેને બનાવું
 લલભલા લટકે લોભાવું
 વાડ પછી ?
 ઘુવડ ઘરડાને લલચાવું,
 મન માનીતા રંગ ઝંખાવું.
 વાહ વાહ !!

એના ભાર નથી બસ ખલાસ.
 ઝટ કરું હું એને ખવાર—હું તો.

ધમસાણુ—

૩૨

મટકાળી, ચટકાળી, લટકાળીરે
 ધુમટો ઉંચો ઉંચો લે નખરાળી-મટ
 હું તારો મજલુ, તું મારી લયલા

હુંતો સદેવંત, તું સાવર્ણીંગા.

આહા આવા, આહા એહો

સહુ પુંછ મેં નાખી આવારી રે-ધુમટો.

મદન—

ધનાશ્રી બદલે ધનાશ્રો જોશે.

છોટા વાળીને પછીથી રોશે.

જર જમીન જોડે આ ચલીરે-ધુમટો.

ગૌરી—

ખરે ખળ જગવ્યવહાર જણાય !

બનીને પાલક શું પલટાય.

સુકાયો પ્રેમદધી પળમાંય,

ખિચારી મીન અતિ અકળાય.

શાંતનુ મિત્ર વીરધ્વજ કન્યા ગૌરી ઘણી ગુણવાન,

શાંતનુ પુત્રે પ્રેમમાં પાડી, થઇને ચતુર મુનશુ.

આજ શાણા થઇ વિસરી જાય-ખરેખળ.

ગૌરી થઇ કુંવર પ્રેમમાં હુલ,

પિતા પણ તેના થયા અનુકુળ,

ગૌરી અહોભાગ્ય ગણે નહિ ભૂલ,

ભાગ્ય કળા ખીલી થઇને પ્રકુલ્લ.

અણધાર્યું, વાદળ ચઢી આધુ, જાણી પ્રતિજ્ઞા વાત.

ભગ્ન થઈ આશાની મુર્તિ ગગન ઉડી સાક્ષાત

થઈ પ્રજ્ઞાચારી સભામાં જાય.—અરેખળ

સ્વર્ગે—

૩૩

અખંડ શાંતિ પામો યુવરાજ,

માંડે ઝળહળવા અધિક શિરતાજ.

પુરા પ્રતાપ અમાપ વિરાજે અવિભળ

થાવ જગે જયકાર—અખંડ

સમાન દેવના, સમજ સેવના, પ્રીતનીતથી,

કરે આ સમાજ.

નાનાવિધ લઈ કુસુમ વધાવો.

રાજ થઈ ગાઓ રંગ ઉડાવો સૌ આજ.

સાની ધપ નીધ પમ ગમ ગરેસા

સાસા ગમ ગરેસા—અખંડ

જાહેર ખુલ્લું

નીચે લખેલાં પુસ્તકો શ્રી નવીનજીવી નાટક કંપની લીમીટેડનો મુકામ જ્યાં હોય ત્યાંથી રોકડી કિંમતથી મંગાવી લેવાં. વેદ્યુ પેખલ અથવા નોટ પેડ કાગળ લેવામાં આવશે નહિ.

૧ નૌતમ-ચંદ્ર—	૦-૪-૦
૨ ઉજ્જેણી યાને સોમનાથનો ઘેરો—	૦-૩-૦
૩ તારા-સુદરી—	૦-૩-૦
૪ શારદા—	૦-૩-૦
૫ લવ-કુશ—	૦-૩-૦
૬ મનુ-મણિ—	૦-૩-૦
૭ લીલા—	૧-૩-૦
૮ શ્રી સત્યનારાયણ—	૧-૩-૦
૯ વસંત સેના—	૦-૩-૦
૧૦ આતશી નાગ-(ઉર્દુ જખાનમાં)	૦-૩-૦
૧૧ જહેરી છુરી-(ઉર્દુ જખાનમાં)	૦-૩-૦
૧૨ રનેહલતા—	૦-૩-૦
૧૩ શકુન્તલા—	૦-૩-૦
૧૪ નૂરજહાન—	૦-૩-૦

ધર્મીબાઈ દોલતરામ દલાલ.

